MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№4 (2)

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

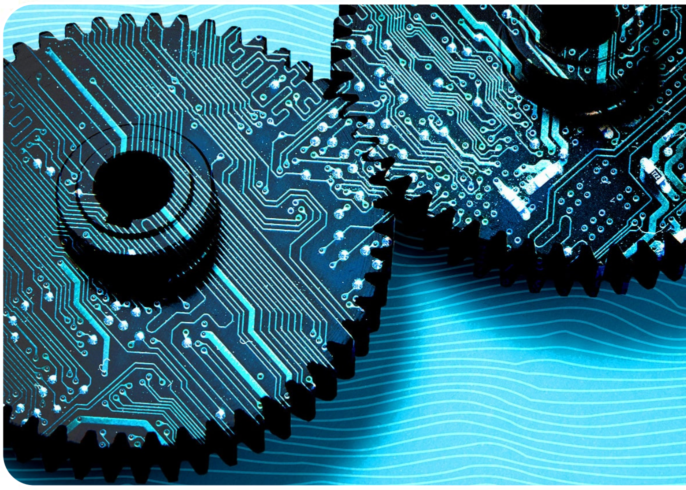

ISSN: 3060-463X

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Shakarov Zafar G‘afforovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay’ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo‘taboyev Mahammadjon To‘ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Tursunov Ulug‘bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o‘g‘li, Texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo‘raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

BYUDJET SUBYEKTLARI ISHTIROKINI QISQARTIRISH ASOSIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 16
PhD. Mahmudov Rahimjon Hamid o‘g‘li
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODELI: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL 25
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz Maxmudovich
XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI 30
Atamurodov Saidmurad Yaxyoyevich, Sindarova Aziza Musurmon qizi
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 42
Xasanov Sardor Xazratkulovich
IQTISODIY O‘SISH SIFATI VA UNI KO‘RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI 50
Axmedov Xasanjon Muxamadovich
IQTISODIY O‘SISH SIFATI VA UNI KO‘RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI 55
Axmedov Xasanjon Muxamadovich
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA’SIRI 60
Hayitov Jamshid Xolboyevich
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI 65
Ortiqov Husan Usmonaliyevich
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDIT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 70
Xamidova Zarifa Urol qizi
ISTE’MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 74
Ismailova Shaxnoza Uktamovna
XIZMATLAR SEKTORI RIVOJLANISHINING KAMBAG‘ALLIKKA TA’SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASI VA KO‘RSATKICHLAR TIZIMI 77
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 84
Dadajonova Madina Ravshan qizi
ISTE’MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 89
Ismailova Shaxnoza Uktamovna
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODELI: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL 94
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA’SIRI 100
Hayitov Jamshid Xolboyevich
IMPROVING THE EFFICIENCY OF BANKS’ GREEN FINANCING IN UZBEKISTAN AND KAZAKHSTAN 105
Maxmudov Rahimjon
MAHALLIY BUDJETLAR MUSTAQILLIGINI TAKOMILLASHTIRISH VA YANADA OSHIRISH 109
Abduraxmonova Gulmira
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR 114
Teshabayev Dilmurod Boxodir o‘g‘li

FARG ‘ONA VILOYATINING INNOVATSION RIVOJLANISHI....120
Tuychieva Odina Nabiyevna
INDICATORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE "GREEN" ECONOMY....131
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICH LARI....140
Ortiqov Husan Usmonaliyevich

KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI....144
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH....149
Xasanov Sardor Xazratkulovich

IQTISODIY XAVFSIZLIKNING INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI....156
Odinayev Ravzatullo Asatulloyevich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH....161
Karimov Alibek Valievich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA FRANCHAYZING TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA PLATFORMA MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH....167
Xodjayev Anvar Rasulovich, Nasimov Dilshodbek Hotam o‘g‘li

“O‘ZBEKISTON GTL” MAHSULOTLARNINING FIZIK-KIMYOVIY XOSSALARI VA ULARNI KOMPOUDIRLASH ASOSIDA EKOLOGIK TOZA YOQILG‘ILAR OLISH ISTIQBOLLARI....173
Ro‘ziyev Aliakbar, Hayitov Ruslan, Mavlonov Shohrux

HUDUDIY MEHNAT BANDLIGINI TA'MINLASHDA AVTOSERVIS KORXONALARINING ROLI....179
Marqayev Xurshid Aliqulovich

ASOSIY VOSITALAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH....183
Zaripova Sayohat Zafarovna

XIZMATLAR SOHASINI BOSHQARISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR: AGROTURIZM VA RAQAMLI XIZMATLAR ASOSIDA TAHLIL (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)....188
Oktamjonova Gulira’no Ikromjon qizi

BUXORO VILOYATI UY XO‘JALIKLARI HAYOT SIFATI VA IJTIMOIY-IQTISODIY AHVOLI: SO‘ROVNOMA NATIJALARI TAHLILI....192
Nizomov Asliddin, Musulmonova Shahlo, Izzatullayeva Ma’mura

DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES..199
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich

QORA METALLURGIYA SANOATI VA ULARNING ISHLATILISHI....203
Sarimsakov Alisher Ubaydullaevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI....209
Yusupov Farhod Adamboyevich

TASVIRLARDAN YO‘L BELGILARINI TANIB OLISH ALGORITMLARI VA DASTURIY VOSITASINI ISHLAB CHIQISH....214
Toyirov Akbar Xasanovich, Yuldoshov Abdurahmon Baxtiyorovich

OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG‘OR XORIJIY TAJRIBASI: SINGAPUR MISOLIDA....218
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN TURIZM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI........222
Ashurova Shaxnoza Almasovna

DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI ICHKI AUDITNING ANALITIK KO'RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH........226
Meliboyev Askar Eshmuratovich

ГЛИНИСТЫЕ СЛАНЦЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО И ЮЖНОГО УЗБЕКИСТАНА КАК СЫРЬЕВАЯ СМЕСЬ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА........231
Карабаев А.М., Абдуллаева Д.Ф., Абдуллаев У.Х. Андакулова Н.Н.

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ........237
Садиков Жахонгир Носирджанович, Даулетмуратова Дилбар Калмуканмед кизи

РАЗРАБОТКА МЕХАТРОННОГО МОДУЛЯ ДЛЯ ВЫРАВНИВАНИЯ ПОВЕРХНОСТИ МЕТАЛЛА ПОСЛЕ ЗАЛИВКИ........243
Мирджураев Сарвар Алишер угли

MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING TA'SIRI........246
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich

AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI........250
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОРИСТОЙ СТРУКТУРЫ И ВЛАГОПОГЛОЩАЮЩИХ СВОЙСТВ КОМПОЗИТНОГО ВЯЖУЩЕГО........259
Тургунбаев Уринбек, Шарипова Дилафруз, Худойбердиев Жамшид

ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРЯЖЁННО-ДЕФОРМИРОВАННОГО СОСТОЯНИЯ ЯЧЕЙКИ СВЕТОПРОЗРАЧНОГО ОГРАЖДЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ЛОКАЛЬНОЙ СЕЙСМИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ........265
Давронов Олимбек, Туляганов Азиз

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARNING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI........271
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOTNING TURIZMDA MOHIYATI VA AHAMIYATI........276
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna

MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARINING BIZNES JARAYONLARINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI (BPM, LEAN VA SIX SIGMA YONDASHUVLARI MISOLIDA)........279
Azimova Maxfuza Rashidovna

QURILISH SANOATI KORXONALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ULARNI EKOLOGIK BOSHQARISH TAMOYILLARI........284
Xolov Xamza Tojiddinovich

O'ZBEKISTONDA AHOLINI QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: EKONOMETRIK TAHLIL VA PROGNOZLASH........292
Matjonov Bekjon Ravshonbekovich, Ibragimova Nodira Kadamovna

A THEORETICAL MODEL LINKING GENDER EQUALITY AND MANAGEMENT EFFICIENCY........297
Ochilova Intizor Sadikovna

QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELIDAN KUTILAYOTGAN DAROMADGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODEL ORQALI BAHOLASH........303
Sindarov Fazliddin Kaxramonovich

MAMLAKAT KIMYO SANOATIDAGI KORXONALAR FAOLIYATIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH JARAYONI VA ULARNING TAHLILI........312
Odilova Malika Abdushukur qizi

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI ISHLAB CHIQARISH SANOATIGA JORIY ETISH 317
Abdivoyitova Sarvinoz Abduxayit qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV HISOBI TIZIMINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 321
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 326
Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li

O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYALARI 332
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich

USING ENGINEERING MODELS TO MEASURE SME RISKS IN UZBEKISTAN 340
Djumabayeva Dilobar Asatillayevna

BANK FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ASOSIY MASALALARI 347
Yusufov Javohirtshoh Ozod o'g'li, Xolmirzayev Elbek Baxtiyorovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR JARAYONIDA TALABALARNING IJODKORLIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 353
Meyliyeva Shoxista Rustamovna

ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ 358
Усманова Азиза Баходировна

O'ZBEKISTONDA ELEKTR YORITISH MAHSULOTLARI BOZORINI INNOVATSION LOKALIZATSIYA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: DINAMIKA, TAHLIL VA PROGNOZ 363
Jurayev Murotjon Sotivoldiyevich

HUDUDLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH VA REYTINGLASH 371
Kosimov Bobir Abdigafarovich

BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLUATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH 376
Amirov Shavkat Rahmatullayevich

ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ 383
Мурадов Алишер Курбанбаевич

ФОРМИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПАРАДИГМЫ АГРОТУРИЗМА КАК УСЛОВИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 390
Усманова Диляфруз Каршиевна

WAYS TO IMPROVE THE REGIONAL STRUCTURE OF THE INDUSTRY OF NAVAI REGION 396
Uralov Eliboy Omonovich

JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULK SOLIG'INI TAKOMILLASHTIRISHDA SAMARALI XORIJIY TAJRIBA 400
Safarova Shahzoda

НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА 405
Рафиева Зарина Хусановна

INDUSTRY 4.0 SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING ILMIY-AMALIY MASALALARI 410
Djuraeva Guzal Shavkatovna

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

SUG‘URTA TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 414
Xalikulova Shirin Utkir qizi

TIJORAT BANKLARIDA AKTIVLAR SIFATINI OSHIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 418
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich

ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО СЛОВАРЯ И ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 425
Рихсибоева Нигора Низомиддин кизи, Тоймухамедова Дилобар Хуснитдиновна

TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 434
Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o‘g‘li

KAM SUV TALABCHAN SEMENT OLISH UCHUN RATSIONAL TARKIBNI TADQIQ QILISH 440
X.V. Yusupov, Babayev Sultonbek Sunnat o‘g‘li

ENHANCING THE EFFICIENCY OF ISLAMIC FINANCING MECHANISMS IN EMERGING ECONOMIES: EVIDENCE FROM MURABAHA-BASED INSTRUMENTS AND PUBLIC-PRIVATE INVESTMENT MODELS 445
Nazarov Nodirjon Namoz o‘g‘li

TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH OMILLARI 453
Ibragimov Husen Ismailovich

STUDIES ON OBTAINING AZOSUPERPHOSPHATE BY TREATING HIGH-CARBONATE, LOW-GRADE CENTRAL KYZYLKUM PHOSPHORITES WITH VARIOUS DOSAGES OF AMMONIUM SULFATE AND SULFURIC ACID 457
Saidov Hakimboy O‘rinboyevich

HUDUDIY SANOAT ISHLAB CHIQARISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH OMILLARI 463
Avliyaqulov Xudoyberdi, Ollokulova Feruza Mansurovna

NAVOIY VILOYATI SANOATI RIVOJLANISHINI BANDLIK VA INVESTITSIYA OQIMLARI ASOSIDA MODELLASHTIRISH 466
Baqoyev Husan Nuriddinovich

TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 474
Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o‘g‘li

YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA INTEGRAL KO‘RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 480
Rustamov Umidjon Xayitboyevich

AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI 485
O‘rinboyev Ulug‘bek Otabekovich

TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMLARIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISH VA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YO‘LLARI 494
Olimov Maqsudjon Komiljon o‘g‘li, Saydullayeva Dilnoza Komil qizi

BENTONIT YORDAMIDA ISHLATILGAN TURBINA MOYLARINI TOZALASH ASOSIDA BAZAVIY MOY OLISH IMKONIYATLARI 502
Salomatov Behruz To‘ymurodovich, Panoyev Nodir Shavkatovich, Safarov Jasur Alijon o‘g‘li

INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARIDA QAROR QABUL QILISH VA KOMMUNIKATSIYA SAMARADORLIGI 506
Sotvoldiyeva Xurliqo G‘ayratjon qizi

CHEMICAL–MINERALOGICAL CHARACTERIZATION AND DRY BENEFICIATION TECHNOLOGY OF FELDSPAR FROM THE SULTAN UVAYS DEPOSIT 512
Buranova Dinara Baxtiyarovna

TRANSPORT LOGISTIKASIDA AVTOMOBIL TRANSPORTI ORQALI YUK TASHISH JARAYONIDAGI TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASHNING IQTISODIY AHAMIYATI........ 520
Jabborov Islom Xusan o'g'li

MAGNIT O'ZAGI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORLARDA MEXANIK ZO'RIQISH VA ISROFLARNI KAMAYTIRISH HAMDA TEXNIK-IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MAQSADIDA ELLIPS KESIMNING OPTIMAL PARAMETRLARINI TANLASH........ 524
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna

ОТ ДЕКЛАРАЦИЙ К ДЕЙСТВИЮ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ БАРЬЕРЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 531
Салахутдинова Юлдуз Голибовна

ISSIQLIK ELEKTR STANSIYALARI ISHINI SUN'IY INTELLEKT ORQALI BASHORAT QILISH VA YAXSHILASH........ 536
Axmadjonov Ixtiyorjon Rovshanjon o'g'li, Umurzakova Dilnoza Maxamadjanovna

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI QAYTARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH: RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN RISKKA ASOSLANGAN MODEL 542
Tuxliyev Bozor Karimovich, Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich

O'ZBEKISTONDA AGROFOTOVOLTAIKA: ILMIY-AMALIY RIVOJLANISH, PILOT LOYIHALAR VALIDATSIYASI VA ME'YORIY-HUQUQIY ISTIQBOLLAR 552
Shog'o'chqorov Sanjar Qodir o'g'li

MINTAQAVIY INFRATUZILMANING IJTIMOIY TABAQALASHUVGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI 563
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna

SANOAT KORXONALARIDA KLASTERLASHUV JARAYONLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI PLATFORMALARNING AHAMIYATI 568
Xusanova Malohat Mingnorovna

ПРИМЕНЕНИЕ АЛГОРИТМИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ФИНАНСОВОМ УЧЁТЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НЕФТЕГАЗОПЕРЕРАБОТКИ........ 574
Икрамова Хилола Ровшан кизи

SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH........ 583
Nurova Farog'at Salohiddin qizi

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA XARAJATLAR SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA AUTSORSING VA AUTSTAFFINGDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI 590
Fayzullayev Nurulla Baxromovich

TIJORAT BANKLARIDA YASHIL DEPOZITLAR VA YASHIL KREDITLAR HAJMINI OSHIRISH YO'LLARI .596
Berdiyev Akram O'ktamovich

AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI 601
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi

DAVLATNING IJTIMOIY SOHA MUASSASALARI MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH........ 608
Hasanov To'lqin Axmatovich

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH MARKAZLARINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 616
Urazov Sadulla Shodiyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI SAVDOSINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI 621
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARI ORQALI INDIVIDUAL SPORTCHILARNI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI 625
Junaydullaev Mels Asliddin o‘g‘li

ECONOMIC SOLUTIONS OF THE COLLECTOR SYSTEM FOR THE EFFECTIVE USE OF THE UNDERGROUND ENVIRONMENT IN URBAN PLANNING........ 630
Usmonov Quvvat Turdievich, Orazbayeva Nazokat Maksetovna, Usmonova Madina Quvvat qizi

SUN’IY INTELLEKT VA MASHINALI O‘RGANISH TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINI HUDUDLAR VA TARMOQLAR KESIMIDA TAHLIL QILISH 635
Muxamadjonova Durdona Adashboy qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA SOLIQLARNING ROLI 642
P.SH. Usmonov

ASINXRON MOTORLARDAGI TASHQI SOCHILMA MAGNIT MAYDONINI O‘LCHASH ORQALI DIAGNOSTIKA QILISH........ 646
Pirmatov Nurali, Bekishev Allabergen, Kurbonov Najmiddin, Jalilov Akobir

ОСОБЕННОСТИ ТРАНСПОРТНЫХ УСЛУГ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ 652
Х.Б. Убайдуллаев

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 659
Rapikov Toxirjon Yuldashbayevich

“QUYUV MEXANIKA ZAVODI” AJDA ASOSIY VOSITALARNING BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI........ 664
Suyunova Zuxra Bahodir qizi

RAQAMLI IQTISODIYOTDA MILLIY TO‘LOV TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 670
Amonov Alisher Rajab o‘g‘li

VALYUTA BOZORI KUTILMALARI VA ISHONCH OMILINING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIDAGI ROLI: KUTISHLAR NAZARIYASI ASOSIDA TAHLIL 675
G‘afurov Olimjon G‘olib o‘g‘li

O‘ZBEKISTON BANK AMALIYOTIDA ISLOM MOLIYASI QOIDALARIGA AMAL QILUVCHI BANKLAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH........ 679
Sayfullayev Sirojiddin Soli o‘g‘li

ИСКОННЫЕ СЛОВА, ЗАИМСТВОВАНИЯ И КАЛЬКИРОВАНИЕ В ГЕНДЕРНОЙ ЛЕКСИКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА: ДИАХРОНИЧЕСКИЙ И СИНХРОНИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ 687
Худойкулова Феруза Меликуловна

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY SAMARADORLIK TUSHUNCHASI VA UNI BAHOLASH MEZONLARI..... 693
Kamolov Sardorbek Davlatjon o‘g‘li

JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHDA XALQARO FISKAL RAG‘BATLANTIRISH TAJRIBASI VA UNING O‘ZBEKISTONDA QO‘LLANILISHI: IJTIMOIY-EKOLOGIK YONDASHUV 700
Saidrasulov Ibrohim Ixtiyor o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ICHKI AUDITNI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 705
Maxmudova Sharifa Elmurodovna

DEVELOPMENT OF E-LEARNING AND EDUCATIONAL PLATFORMS IN UZBEKISTAN 713
Akhrorova Munavvar, Elshodbek Musayev, Fazilat Kamalova, Rahmatjon Erkaboyev, Sabrina Ziyakulova

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA MAJBURIYATLARNING IQTISODIY MOHIYATI, TASNIFI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 721
Amirov Askar Aktamovich

SUG‘URTA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY JIHATLARI 725
Mamadjanov Shuhrat Jalolidinovich

BUDJETLARARO MUNOSABATLAR ORQALI HUDUDLAR O‘RTASIDAGI MOLIYAVIY NOMUTANOSIBLIKNI BARTARAF ETISHNING NAZARIY JIHATLARI 730
Alimqulov Hikmatulla Baxrom o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI SHEROBOD TUMANI TUPROQLARINING XOSSALARI VA ULARNING SIFAT KO‘RSATKICHLARI 735
Botirov Behzod Bahodir o‘g‘li

DAVLAT MOLIYASINI BOSHQARISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMLARINING FISKAL SAMARADORLIKKA TA’SIRI 740
Berdibekov Adhamjon Ilhomjon o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING O‘ZGARISH TENDENSIYALARI 745
Ashirov Jasur Dilshod o‘g‘li

BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGI VA ULARNI BAHOLASH 750
Avazbek Jo‘rayev

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA TRANSFORMATSION OMILLARI 757
Aripov Ulug‘bek Bahodirovich

MEHNAT HAQI FONDINING SHAKLLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASH 763
Nomozov Ilhomjon Ziyodullo o‘g‘li

NOMODDIY AKTIVLAR YARATISHGA QARATILGAN TADQIQOT XARAJATLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI 766
Ishanqulov Izzatilla Nurillayevich,

QURILISH KORXONALARIDA MOLIYAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI770
Toshimov Azizbek Hakimovich,

AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI REJALASHTIRISH 773
Qurbonov Nuriddin Ro‘ziqulovich

PAXTA XOM ASHYOSINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ORQALI QO‘SHIMCHA QIYMAT YARATISH 780
Abdullayev Hamidulla Abdug‘ani o‘g‘li, Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich

O‘ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 785
Xushvoqov Azizbek Sirojiddinovich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI..792
Mamatkulova Nadira Makkamovna

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Mamatkulova Nadira Makkamovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishning ustuvor yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda muallif tomonidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalar uchun taqdim etiladigan soliq imtiyozlari amal qiladigan iqtisodiyot tarmoqlari ro‘yxatiga qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish yo‘nalishini kiritish, ushbu imtiyozlarni Toshkent viloyatining 4–5–toifadagi tumanlarida ro‘yxatdan o‘tgan hamda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlariga tatbiq etish, turizm sohasida yangi mehmonxonalarni qurish va ularni jihozlash xarajatlarining bir qismini Davlat budjeti mablag‘lari hisobidan subsidiya qilish, shuningdek, maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari tomonidan eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishda foydalaniladigan import xomashyo, materiallar va butlovchi qismlarni bojxona to‘lovlaridan ozod etish bo‘yicha takliflar ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, xususiy xorijiy investitsiyalar, investitsiya muhiti, soliq imtiyozlari, qishloq xo‘jaligi, turizm, subsidiya, maxsus iqtisodiy zona, bojxona imtiyozlari, eksport.

Аннотация. В данной статье исследованы приоритетные направления привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Узбекистана. В исследовании научно обоснованы предложения автора по включению направления выращивания сельскохозяйственной продукции в перечень отраслей экономики, на которые распространяются налоговые льготы для прямых частных иностранных инвестиций, распространению данных льгот на субъекты предпринимательства, зарегистрированные и осуществляющие деятельность в районах 4–5–категории Ташкентской области, частичному субсидированию за счёт средств Государственного бюджета расходов на строительство и оснащение новых гостиниц в сфере туризма, а также освобождению импортируемого сырья, материалов и комплектующих, используемых участниками специальных экономических зон в экспортно-ориентированном производстве, от таможенных платежей.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, частные иностранные инвестиции, инвестиционный климат, налоговые льготы, сельское хозяйство, туризм, субсидия, специальная экономическая зона, таможенные льготы, экспорт.

Abstract. This article examines the priority areas for attracting foreign direct investment into the economy of Uzbekistan. The study scientifically substantiates the author’s proposals to include agricultural production in the list of economic sectors eligible for tax incentives for direct private foreign investment; extend these incentives to business entities registered and operating in category 4 and 5 districts of the Tashkent region; partially subsidize, through State Budget funds, the costs of constructing and equipping new hotels in the tourism sector; and exempt imported raw materials, supplies, and components used by participants of special economic zones in export-oriented production from customs duties.

Keywords: foreign direct investment, private foreign investment, investment climate, tax incentives, agriculture, tourism, subsidy, special economic zone, customs incentives, export.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida investitsiyalar uchun raqobat tobora kuchayib borayotgan hozirgi sharoitda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish har bir mamlakatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasida muhim o‘rin egallaydi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar nafaqat moliyaviy resurslar manbai, balki zamonaviy texnologiyalar, ilg‘or boshqaruv tajribasi, xalqaro standartlarni joriy etish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, sanoatni modernizatsiya qilish, yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish, xizmatlar eksportini oshirish va hududiy iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ko‘plab mamlakatlarda xorijiy kapitalni jalb qilish maqsadida soliq imtiyozlari, bojxona preferensiyalari, maxsus iqtisodiy zonalar, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari hamda infratuzilma loyihalaridan samarali foydalanilmoqda.

O‘zbekiston uchun to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish iqtisodiy rivojlanishning muhim

omillaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, sanoat tarmoqlarini diversifikatsiya qilish, qishloq xo‘jaligini intensiv rivojlantirish, turizm xizmatlarini kengaytirish hamda eksport salohiyatini oshirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar investitsion jozibadorlikni yanada kuchaytirmoqda. Shu bilan birga, xorijiy kapital, ilg‘or texnologiyalar va xalqaro boshqaruv tajribasining keng jalb etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va milliy iqtisodiyotning barqaror o‘sishini ta’minlashga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarning o‘rni tobora ortib bormoqda. 2024–yilda asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar hajmi 493,7 trln so‘mni tashkil etgan. Shundan 150,5 trln so‘mi to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, 159,6 trln so‘mi esa kafolatlanmagan xorijiy investitsiyalar va kreditlar hissasiga to‘g‘ri kelgan [8]. Mazkur ko‘rsatkichlar xorijiy kapitalning mamlakat iqtisodiy o‘sishidagi ahamiyati izchil ortib borayotganini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, investitsiyalarni samarali jalb etishda investitsiya muhitini yanada takomillashtirish bilan bir qatorda, ularni tarmoqlar va hududlar kesimida maqsadli yo‘naltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Investorlar uchun qulay iqtisodiy rag‘batlar yaratish, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlash hamda infratuzilmaviy loyihalarni rivojlantirish investitsion faollikni oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligi, turizm va maxsus iqtisodiy zonalar xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish imkoniyatiga ega istiqbolli yo‘nalishlar sifatida ajralib turadi.

MAVZUNING DOLZARBLIGI QUYIDAGI OMILLAR BILAN IZOHLANADI:

Birinchidan, qishloq xo‘jaligi mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblanib, 2024–yilda yalpi qishloq xo‘jaligi mahsuloti hajmi 444,6 trln so‘mga yetgan [9]. Ushbu sohaga xorijiy kapital, suv tejovchi texnologiyalar hamda zamonaviy boshqaruv tajribasini jalb qilish ishlab chiqarish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, hududlar kesimida investitsion faollikni yanada faollashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois soliq imtiyozlarini nisbatan kam rivojlangan hududlarga yo‘naltirish investitsion muvozanatni mustahkamlash, yangi loyihalarni qo‘llab-quvvatlash hamda hududiy iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, turizm sohasi xizmatlar eksportini kengaytirish va bandlikni oshirishda katta salohiyatga ega. 2024–yilda O‘zbekistonga 8,2 mln nafar xorijiy fuqaro turistik maqsadlarda tashrif buyurgan [13]. Bu esa mehmonxona infratuzilmasini yanada rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi.

To‘rtinchidan, maxsus iqtisodiy zonalar eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari uchun import qilinadigan xomashyo va butlovchi qismlar bo‘yicha bojxona xarajatlarini kamaytirish ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish, eksport raqobatbardoshligini oshirish va investitsion jozibadorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar nazariyasida S. Hymerning ilmiy qarashlari muhim o‘rin tutadi. U xorijiy investitsiyalarni oddiy kapital harakati sifatida emas, balki kompaniyalarning xalqaro bozorlarda nazorat, ustunlik va raqobat afzalliklarini qo‘lga kiritish vositasi sifatida izohlaydi [1]. Hymer yondashuviga ko‘ra, xorijiy investorlar kapital kiritilayotgan mamlakatdagi barqaror huquqiy muhit, soliq imtiyozlari, ishlab chiqarish xarajatlarining maqbulligi hamda bozorga kirish imkoniyatlarini muhim omillar sifatida baholaydi.

R. Vernonning “mahsulot hayotiy sikli” nazariyasiga ko‘ra, yangi mahsulotlar dastlab rivojlangan mamlakatlarda yaratiladi, keyinchalik esa ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va yangi bozorlarga chiqish maqsadida boshqa mamlakatlarga ko‘chiriladi [2]. Mazkur nazariya O‘zbekiston sharoitida qishloq xo‘jaligi, turizm va sanoat tarmoqlariga xorijiy kapitalni jalb etish imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslab beradi.

P. Buckley va M. Casson transmilliy kompaniyalar faoliyatini ichki bozor xarajatlarini kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish hamda xalqaro ishlab chiqarish tarmoqlarini shakllantirish bilan bog‘laydi [3]. Ularning ilmiy qarashlari maxsus iqtisodiy zonalarda bojxona imtiyozlarini qo‘llash, import qilinadigan xomashyo va butlovchi qismlar xarajatlarini kamaytirish, shuningdek, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni rag‘batlantirish zarurligini nazariy jihatdan asoslaydi.

Mahalliy tadqiqotchilardan A. Madaminov to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimini oshirish omillarini tahlil qilib, investitsiya muhiti, iqtisodiy barqarorlik, modernizatsiya jarayonlari, raqobatbardoshlik hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini asosiy omillar sifatida ko‘rsatadi [4]. Uning yondashuviga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotiga nafaqat kapital, balki yangi texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tajribasi

va tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini ham olib kiradi.

J. Hoshimov to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning nazariy va metodologik asoslarini o‘rganib, xorijiy kapitalning real sektor tarmoqlari hamda erkin iqtisodiy hududlarda jamlanishi mamlakat iqtisodiy o‘sishida muhim ahamiyat kasb etishini ta’kidlaydi [5]. Uning ilmiy qarashlari maxsus iqtisodiy zonalarda bojxona preferensiyalarini kengaytirish va eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni rag‘batlantirish bo‘yicha takliflar bilan uyg‘unlashadi.

B.Y. Xodiyev iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, bozor infratuzilmasini rivojlantirish, tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash hamda hududiy iqtisodiy salohiyatdan samarali foydalanish masalalariga alohida e’tibor qaratadi [6]. Ushbu yondashuv hududiy soliq imtiyozlari, turizm infratuzilmasini rivojlantirish va maxsus iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini rag‘batlantirish orqali to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish g‘oyasi bilan uyg‘unlashadi.

Adabiyotlar sharhi natijalari shuni ko‘rsatadiki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda soliq imtiyozlari, bojxona preferensiyalari, hududiy rag‘batlantirish mexanizmlari, infratuzilma rivoji, huquqiy barqarorlik hamda investorlar xarajatlarini optimallashtirish muhim omillar hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, soliq va bojxona imtiyozlari, turizm infratuzilmasi, qishloq xo‘jaligi hamda maxsus iqtisodiy zonalar o‘zaro bog‘liq investitsion tizim sifatida kompleks tarzda o‘rganildi.

Shuningdek, rasmiy statistik ko‘rsatkichlar tahlil qilinib, xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari O‘zbekiston amaliyoti bilan qiyosiy tahlil asosida baholandi. Tadqiqot davomida investitsion jarayonlarning iqtisodiy samaradorligini aniqlash, investitsiya muhitiga ta’sir etuvchi omillarni baholash hamda ustuvor yo‘nalishlarni belgilashga alohida e’tibor qaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekistonda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi so‘nggi yillarda barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Xususan, 2024–yilda asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmi 493,7 trln so‘mni tashkil etgan bo‘lib, ularning salmoqli qismi xorijiy investitsiyalar va kreditlar hissasiga to‘g‘ri kelgan [8]. Mazkur holat mamlakat iqtisodiyotida investitsion faollikning ortib borayotganini hamda xorijiy kapitalning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati kuchayib borayotganini ko‘rsatadi (1-jadval).

1-jadval
2024–yilda asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari [8]

Moliyalashtirish manbasi	Hajmi, trln so‘m	Ulushi, %
Kafolatlanmagan xorijiy investitsiyalar va kreditlar	159,6	32,3
To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar	150,5	30,5
Korxona mablag‘lari	87,0	17,6
Aholi mablag‘lari	32,0	6,5
O‘zbekiston Respublikasi kafolati ostidagi xorijiy kreditlar	23,6	4,8
Respublika budjeti	22,8	4,6

1–jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hamda kafolatlanmagan xorijiy investitsiyalar va kreditlar asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar tarkibida yetakchi o‘rinni egallaydi. Mazkur holat O‘zbekiston iqtisodiyotida xorijiy kapitalning ahamiyati va investitsion jarayonlardagi faolligi yuqori ekanligini tasdiqlaydi.

Muallifning fikricha, ushbu investitsiyalarni iqtisodiyotning yuqori salohiyatga ega tarmoqlariga hamda investitsion faolligi nisbatan past bo‘lgan hududlarga maqsadli yo‘naltirish iqtisodiy samaradorlikni oshirish, hududiy rivojlanish muvozanatini ta’minlash va yangi ishlab chiqarish quvvatlarini shakllantirishga xizmat qiladi (1-rasm).

1–rasm. TTXIni jalb etishning ustuvor yo‘nalishlari

Qishloq xo‘jaligi O‘zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblanadi. 2024–yilda respublikada yalpi qishloq xo‘jaligi mahsuloti hajmi 444,6 trln so‘mga yetgan bo‘lib, so‘nggi besh yil davomida 18,5 foizga o‘sgan [9]. Mazkur ko‘rsatkich qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish yo‘nalishi xorijiy investitsiyalarni jalb etish uchun yuqori salohiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Yuqoridagi holatlarni inobatga olgan holda, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalar uchun taqdim etiladigan soliq imtiyozlari qo‘llaniladigan iqtisodiyot tarmoqlari ro‘yxatiga qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish yo‘nalishini kiritish taklif etiladi.

Mazkur taklif quyidagi omillar bilan asoslanadi:

Birinchidan, qishloq xo‘jaligida yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun qo‘shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish sohaning barqaror rivojlanishi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, sohaga suv tejovchi texnologiyalar, zamonaviy issiqxona tizimlari, urug‘chilik, intensiv bog‘dorchilik hamda raqamli agrotexnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, xorijiy investitsiyalar mahsulot sifati, xalqaro standartlarga muvofiqlik va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

To‘rtinchidan, agrar investitsiya loyihalarining kengayishi qishloq hududlarida bandlik darajasini oshirish va aholi daromadlarini ko‘paytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi (2-jadval).

2-jadval
Qishloq xo‘jaligini imtiyozli ro‘yxatga kiritish taklifining asoslanishi[1]

Asoslash mezoni	Mavjud holat	Muallif taklifi	Kutilayotgan natija
Kapital	Agrar loyihalarni moliyalashtirish hajmini kengaytirish zarurati mavjud	TTXI uchun soliq imtiyozlarini qishloq xo‘jaligi sohasiga tatbiq etish	Xorijiy kapital oqimi oshadi
Texnologiya	Zamonaviy texnika va suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etishga ehtiyoj mavjud	Xorijiy texnologiyalarni jalb qilish	Hosildorlik va samaradorlik oshadi
Eksport	Mahsulotlarning xalqaro standartlarga mosligini kengaytirish zarur	Xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni rag‘batlantirish	Eksport salohiyati kengayadi
Bandlik	Qishloq hududlarida yangi ish o‘rinlarini yaratishga ehtiyoj mavjud	Agrar investitsiya loyihalarini ko‘paytirish	Bandlik va aholi daromadlari oshadi

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalar uchun soliq imtiyozlari investitsiya hajmiga qarab tabaqalashtirilgan holda qo‘llaniladi. Amaldagi tartibga muvofiq, 300 ming AQSH dollaridan 3 mln AQSH

1 Statistik ma’lumotlar va muallif takliflari asosida muallif tomonidan tuzildi.

dollarigacha miqdorda investitsiya kiritilganda — 3 yil, 3 mln AQSH dollaridan ortiq va 10 mln AQSH dollarigacha bo‘lgan investitsiyalar uchun — 5 yil, 10 mln AQSH dollaridan ortiq investitsiyalar uchun esa — 7 yil muddatga yer solig‘i, mol-mulk solig‘i hamda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to‘lashdan ozod etish imtiyozlari taqdim etiladi [11; 12].

Mazkur imtiyozlarni Toshkent viloyatining 4–5–toifadagi tumanlarida ro‘yxatdan o‘tgan hamda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlariga tatbiq etish ham iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi.

Ushbu taklif quyidagi omillar bilan asoslanadi:

Birinchidan, Toshkent viloyati tumanlarining investitsion salohiyati va iqtisodiy faolligini yanada uyg‘un rivojlantirish maqsadida ayrim hududlarda qo‘shimcha investitsion rag‘batlantirish mexanizmlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, 4–5-toifadagi tumanlarda ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va investitsion jozibadorlikni yanada oshirish maqsadida qo‘shimcha iqtisodiy rag‘batlantirish mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, soliq imtiyozlari investorlar xarajatlarini kamaytirish orqali investitsiya loyihalarining rentabelligini oshirishga xizmat qiladi.

To‘rtinchidan, hududiy imtiyozlar yangi ish o‘rinlarini yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va mahalliy iqtisodiy faollikni kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi (3-jadval).

3-jadval
TTXI hajmiga qarab soliq imtiyozlarini hududiy tatbiq etish mexanizmlari[2]

TTXI hajmi	Imtiyoz muddati	Imtiyoz turi	Muallif taklif etayotgan hudud
300 ming – 3 mln AQSH dollari	3 yil	Yer, mol-mulk va suv solig‘idan ozod qilish	Toshkent viloyatining 4– va 5–toifadagi tumanlari
3 mln – 10 mln AQSH dollari	5 yil	Yer, mol-mulk va suv solig‘idan ozod qilish	Toshkent viloyatining 4– va 5–toifadagi tumanlari
10 mln AQSH dollaridan ortiq	7 yil	Yer, mol-mulk va suv solig‘idan ozod qilish	Toshkent viloyatining 4– va 5–toifadagi tumanlari

Quyidagi rasmda O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo‘yicha muallif tomonidan taklif etilgan ustuvor yo‘nalishlar aylanma mexanizm ko‘rinishida tasvirlangan. Unda soliq imtiyozlarini maqsadli ravishda kengaytirish, qishloq xo‘jaligi va turizm sohalarini qo‘llab-quvvatlash, Toshkent viloyatining 4–5–toifadagi tumanlarini investitsion jihatdan rag‘batlantirish, shuningdek, maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari uchun bojxona imtiyozlarini kengaytirish orqali to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimi va eksport salohiyatini oshirish jarayoni ifodalangan (2-rasm).

2–rasm. Hududiy soliq imtiyozlarining investitsiyalar hajmiga ta’siri

2 Amaldagi soliq imtiyozlari hamda muallif takliflari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Turizm sohasi O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda yuqori salohiyatga ega bo‘lgan ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur soha transport, savdo, umumiy ovqatlanish, hunarmandchilik, madaniy meros obyektlari, mehmonxona xo‘jaligi hamda xizmatlar eksporti bilan bevosita bog‘liqdir. 2024–yilda O‘zbekistonga 8,2 mln nafar xorijiy fuqaro turistik maqsadlarda tashrif buyurgan [13]. Turistlar oqimining ortib borishi mehmonxona infratuzilmasini yanada kengaytirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Yuqoridagi holatlardan kelib chiqib, turizm sohasida investorlar tomonidan yangi mehmonxonalarni qurish va ularni jihozlash xarajatlarining bir qismini Davlat budjeti mablag‘lari hisobidan subsidiya qilish taklif etiladi.

Mazkur taklif quyidagi omillar bilan asoslanadi:

Birinchidan, mehmonxona qurilishi yuqori kapital sig‘imiga ega bo‘lgan investitsiya loyihasi hisoblanadi.

Ikkinchidan, xarajatlarning bir qismini subsidiya qilish investorlarning boshlang‘ich moliyaviy yukini kamaytirish va investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, subsidiya mexanizmi joylashtirish quvvatlarini kengaytirish orqali sayyohlar oqimini ko‘paytirish hamda xizmatlar sifatini yaxshilash imkonini beradi.

To‘rtinchidan, mehmonxona infratuzilmasining rivojlanishi xizmatlar eksportini kengaytirish, bandlik darajasini oshirish va hududiy daromadlarni ko‘paytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi (4-jadval).

4-jadval

Mehmonxona subsidiyasini joriy etish va uning iqtisodiy asoslanishi[3]

Mezon	Mavjud holat	Muallif taklifi	Kutilayotgan natija
Kapital sig‘imi	Mehmonxona qurilishi katta moliyaviy xarajatlarni talab etadi	Xarajatlarning bir qismini subsidiya qilish	Investor xavfi va moliyaviy yuki kamayadi
Turistlar oqimi	Joylashtirish quvvatlariga talab ortib bormoqda	Mehmonxona quvvatlarini kengaytirish	Xizmat sifati va turistlarga xizmat ko‘rsatish darajasi oshadi
Hududiy rivojlanish	Turizm infratuzilmasini yanada rivojlantirish orqali xizmatlar sifati, sayyohlar oqimi va hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish imkoniyatlari mavjud.	Davlat moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlarini joriy etish	Hududiy turizm infratuzilmasi rivojlanadi
Multiplikativ ta’sir	Turizm boshqa xizmat ko‘rsatish tarmoqlari bilan uzviy bog‘liq	Mehmonxona atrofidagi xizmatlarni rivojlantirish	Bandlik va hududiy daromadlar oshadi

Quyidagi 3–rasmda turizm sohasida investitsiyalarni rag‘batlantirishning muallif tomonidan taklif etilgan bosqichma-bosqich mexanizmi aks ettirilgan. Unda Davlat budjeti mablag‘lari hisobidan subsidiya ajratish orqali mehmonxona qurilishi xarajatlarini qisqartirish, turizm loyihalarining investitsion jozibadorligini oshirish, joylashtirish quvvatlarini kengaytirish hamda natijada sayyohlar oqimi va xizmatlar eksporti hajmini ko‘paytirish jarayoni izchil ravishda ifodalangan (3-rasm).

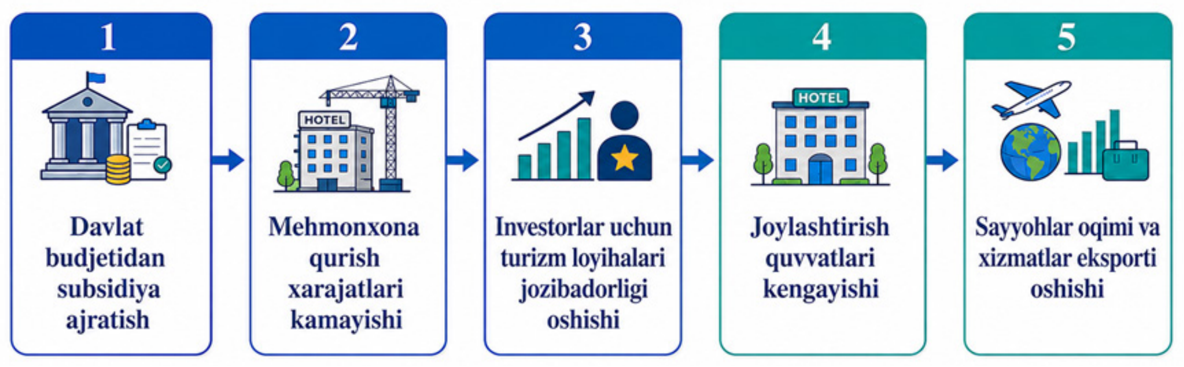

3–rasm. Turizm sohasida investitsion rag‘batlantirish mexanizmi

Maxsus iqtisodiy zonalar xorijiy investitsiyalarni jalb etish, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish hamda hududiy iqtisodiy o‘sishni jadallashtirishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. “Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi Qonunda maxsus iqtisodiy zonalar chet el va mahalliy investitsiyalarni, yuqori

3 Turizm statistikasi hamda muallif takliflari asosida muallif tomonidan tuzildi.

texnologiyalar hamda zamonaviy boshqaruv tajribasini jalb qilish uchun alohida huquqiy rejimga ega hudud sifatida belgilangan [14].

Muallifning fikricha, maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari tomonidan mahsulot ishlab chiqarish va uni eksportga realizatsiya qilishda foydalaniladigan import xomashyo, materiallar hamda butlovchi qismlarni bojxona toʻlovlaridan ozod etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur taklif quyidagi omillar bilan asoslanadi:

Birinchidan, import qilinadigan xomashyo va butlovchi qismlar boʻyicha bojxona toʻlovlari ishlab chiqarish tannarxining oshishiga taʼsir koʻrsatadi.

Ikkinchidan, ishlab chiqarish tannarxining pasayishi eksport mahsulotlarining narx boʻyicha raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Uchinchidan, bojxona imtiyozlari maxsus iqtisodiy zonalarda ishlab chiqarish loyihalarini joylashtirishni investorlar uchun yanada jozibador qiladi.

Toʻrtinchidan, import xomashyosini chuqur qayta ishlash orqali yuqori qoʻshilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish hamda eksport hajmini kengaytirish imkoniyatlari ortadi (5-jadval).

5-jadval

MIZ ishtirokchilariga bojxona imtiyozlarining samarasi[4]

Yoʻnalish	Mavjud holat	Muallif taklifi	Kutilayotgan natija
Import xomashyo	Import qilinadigan xomashyo tannarxga qoʻshimcha xarajat yuklaydi	Bojxona toʻlovlaridan ozod qilish	Ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi
Eksport	Mahsulotlarning narx boʻyicha raqobatbardoshligini yanada oshirish zarur	Eksportga yoʻnaltirilgan ishlab chiqarishni ragʻbatlantirish	Eksport hajmi va eksport salohiyati oshadi
Investor xarajatlari	Operatsion xarajatlarni optimallashtirishga ehtiyoj mavjud	MIZ preferensiyalarini kengaytirish	Investorlarning qiziqishi va investitsion faolligi ortadi
Qoʻshilgan qiymat	Xomashyoni chuqur qayta ishlash imkoniyatlarini kengaytirish zarur	MIZlarda qayta ishlash sanoatini rivojlantirish	Yuqori qoʻshilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi oshadi

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekiston iqtisodiyotiga toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda umumiy imtiyozlardan koʻra, aniq tarmoqlar va hududlarga yoʻnaltirilgan ragʻbatlantirish mexanizmlari yuqori samaradorlikka ega hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, maqolada muallif tomonidan ilgari surilgan toʻrtta taklif oʻzaro bogʻliq hamda bir-birini toʻldiruvchi investitsion mexanizmlar sifatida baholanadi.

Mazkur takliflar iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlariga xorijiy kapital oqimini kengaytirish, hududiy investitsion faollikni oshirish, eksport salohiyatini mustahkamlash va zamonaviy ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishga xizmat qiladi (4-rasm).

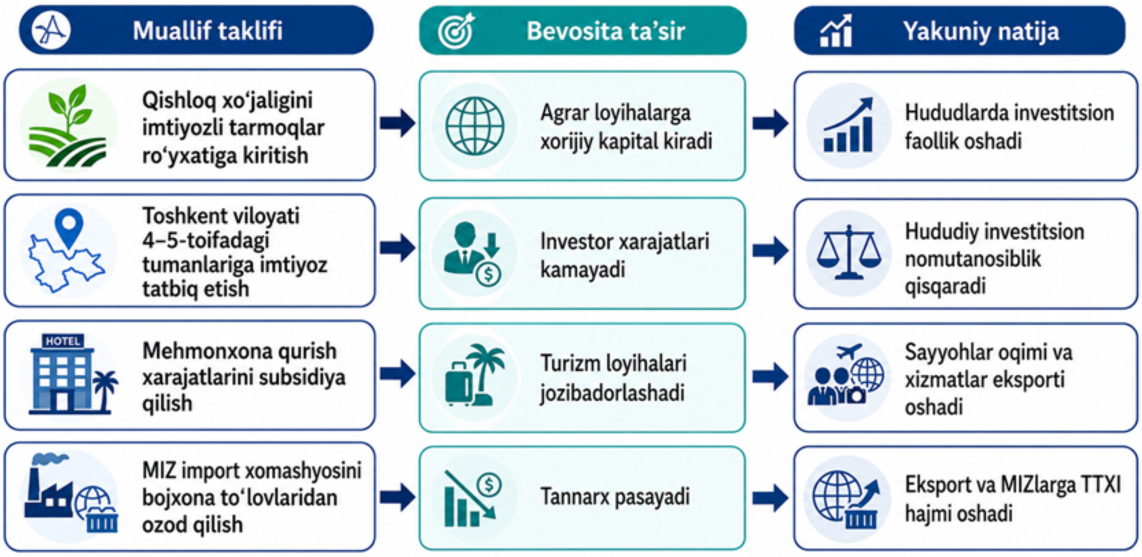

4–rasm. Muallif takliflarining TTXIni jalb etishga taʼsiri

4 Tadqiqot natijalari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Ushbu mexanizmda muallif tomonidan ilgari surilgan takliflarning to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishga ta’siri bosqichma-bosqich tarzda aks ettirilgan. Unda har bir taklif dastlab bevosita iqtisodiy ta’sirni shakllantirishi, keyingi bosqichda esa investitsion faollikni oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qilishi ifodalangan.

Shuningdek, mazkur mexanizmda soliq va bojxona imtiyozlari, subsidiyalar hamda hududiy rag‘batlantirish choralarining o‘zaro uyg‘un holda qo‘llanilishi xorijiy investorlar uchun qulay investitsion muhitni shakllantirishi va iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlarida investitsion jozibadorlikni oshirishi ko‘rsatib berilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish iqtisodiy o‘sishni ta’minlash, sanoatni modernizatsiya qilish, eksport salohiyatini oshirish, qishloq xo‘jaligini intensiv rivojlantirish hamda hududlar iqtisodiy faolligini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda soliq imtiyozlari, bojxona preferensiyalari, turizm infratuzilmasini subsidiya qilish va hududiy rag‘batlantirish mexanizmlarini o‘zaro uyg‘un holda qo‘llash yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta’minlaydi.

Tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda umumiy imtiyozlardan ko‘ra, aniq tarmoqlar va hududlarga yo‘naltirilgan rag‘batlantirish mexanizmlari samaraliroq hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, maqolada muallif tomonidan ilgari surilgan to‘rtta taklif o‘zaro bog‘liq hamda bir-birini to‘ldiruvchi investitsion mexanizmlar sifatida baholanadi.

Xususan, qishloq xo‘jaligini imtiyozli tarmoqlar ro‘yxatiga kiritish agrar loyihalarga xorijiy kapital oqimini rag‘batlantirish va hududlarda investitsion faollikni oshirishga xizmat qiladi. Toshkent viloyatining 4–5–toifadagi tumanlariga soliq imtiyozlarini tatbiq etish investorlar xarajatlarini kamaytirish orqali hududiy investitsion muvozanatni ta’minlash imkonini beradi. Mehmonxona qurilishi xarajatlarining bir qismini subsidiya qilish turizm loyihalarining investitsion jozibadorligini oshiradi hamda sayyohlar oqimi va xizmatlar eksporti hajmining kengayishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Maxsus iqtisodiy zonalarda foydalaniladigan import xomashyosi, materiallar va butlovchi qismlarni bojxona to‘lovlaridan ozod qilish esa mahsulot tannarxini pasaytirish, eksport hajmini kengaytirish va maxsus iqtisodiy zonalarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, mazkur mexanizm soliq, subsidiya va bojxona imtiyozlarini maqsadli qo‘llash orqali xorijiy investorlar uchun qulay iqtisodiy sharoit yaratish, hududiy rivojlanishni jadallashtirish hamda eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish imkoniyatlarini namoyon etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Hymer S.H. *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. — Cambridge: MIT Press, 1976. — 253 p.
2. Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle // *Quarterly Journal of Economics*. — 1966. — Vol. 80, № 2. — P. 190–207.
3. Buckley P.J., Casson M. *The Future of the Multinational Enterprise*. — London: Macmillan, 1976. — 116 p.
4. Madaminov A.R. O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimini oshirish omillari // *Ilmiy maqola*. — 2025.
5. Hoshimov J. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning nazariy va metodologik asoslari // *Interfinance*. — 2023.
6. Xodiyev B.Yu., Shodmonov Sh.Sh. *Iqtisodiyot nazariyasi: darslik*. — Toshkent: Barkamol Fayz Media, 2017. — 784 b.
7. OECD. *Investment Incentives, Promotion and Facilitation*. — Paris: OECD, 2025.
8. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. *O‘zbekiston Respublikasida 2024–yil yanvar–dekabr oylarida asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar*. — Toshkent, 2025.
9. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi. *2020–2024–yillarda O‘zbekiston Respublikasida qishloq xo‘jaligining rivojlanishi*. — Toshkent, 2025.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. *Mamlakatimizga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishni rag‘batlantirishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida*. PF–97–son. — 23.06.2025. https://lex.uz/uz/docs/-7594188
11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. *To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalarni jalb etishni rag‘batlantirish borasidagi qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida*. PF–3594–son. — 11.04.2005. https://lex.uz/docs/-555778?ONDATE=25.06.2025
12. O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi. *To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy xorijiy investitsiyalar uchun beriladigan imtiyozlar joriy etiladigan iqtisodiyot tarmoqlari ro‘yxati kengaytirildi*. — Toshkent, 2025.
13. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. *Mehmonxona xo‘jaligi faoliyatini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida*. 550–son. — 07.09.2024. https://lex.uz/docs/-7104874?ONDATE=17.03.2026
14. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. *Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida*. O‘RQ–604–son. — 17.02.2020. https://lex.uz/docs/-4737511
15. UNCTAD. *The Impact of International Tax Reforms on Special Economic Zones*. — Geneva: United Nations, 2023.

muhandislik
& iqtisodiyot
ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir Alibekov
Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**